

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

Katedra pedagogiky, psychologie a didaktiky TV a sportu

**METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA DIAGNOSTIKY
OLYMPIJSKÝCH VĚDOMOSTÍ, HODNOT A PRINCIPŮ**

Autoreferát disertační práce

Vedoucí disertační práce:

Prof. PhDr. Antonín Rychtecký, DrSc.

Vypracovala:

Mgr. Martina Voříšková

Praha, únor 2011

Oponenti:

.....

Předseda komise pro obhajobu:.....

Datum konání obhajoby:.....

Úvod do problematiky

Pro většinu lidí termín „olympismus“ evokuje obraz olympijských her (OH), jako sportovní slavnosti, která se koná každé čtyři roky a na níž se ve sportovních soutěžích utkávají reprezentanti mnoha zemí. Nepoměrně méně lidí zná pojem „olympismus“ jako systém myšlenek a principů, filosofii a vizí, kterou v základech formuloval Pierre de Coubertin. Novodobý olympismus je pak podmíněn dobovými souvislostmi, vývojem společnosti i samotného sportu (Dovalil et al., 2004).

Olympismus je filosofie všelidská a všesvětová. Pokud nepřijme ideály olympismu celá společnost, je utopií představit si, že budou izolovaně respektovány ve vrcholovém sportu (Hodaň, 1997). Sport zrcadlí společnost (Weiss, 2000). Z důvodů všelidských jsme povinni uchovávat a rozvíjet olympismus s jeho ideály v celé naší společnosti. Zdravý sport může existovat pouze ve zdravé společnosti (Hodaň, 1997). Olympismus nazíraný jako humanismus si žádá univerzální hodnoty, které přesahují etnický, náboženský nebo společenský relativismus. Ve shodě s Coubertinovo pragmatismem, což je „vždy být veden představou o současných potřebách“ musí být tyto hodnoty zdůrazňovány a utvářeny dle požadavků současné společnosti (Kristy, 1995).

Principy olympismu, stanovené v Olympijské chartě, však nebyly stanoveny na počátku rázem a definitivně, ale postupně se vyvíjely (Olympijská charta, 2007). Označení „olympijská myšlenka“ se všeobecně používá jako zkratka pro celý komplex myšlenek, ideálů, které vymezují olympijské hnutí (Naul, 2008). Podle Georgiadise (2003) je olympijské hnutí výchovné hnutí zaměřené na výchovu a rozvoj jedince. Důležitější úkol než rozvoj atletického procesu je učit sebeurčení, sebeporozumění, sebedisciplíně a sebekontroly ve stresovém prostředí.

V každé době je nutné zjistit, jaké olympijské principy by měl sport následovat a jak jejich nárokování bude mít pozitivní výchovný, socializační a kulturní vliv. Některé principy musí být zachovány a jsou nevyhnutelné pro svou univerzálnost, komplexnost a trvalost, jiné musí být vyloučeny, pro svou zastaralost např. principy amatérismu (Digel, 2007).

Cílem olympijského hnutí je přispívat k vytváření mírovějšího a lepšího světa výchovou mládeže prostřednictvím sportu, provozovaného v souladu s olympismem a jeho hodnotami (Olympijská charta, 2007). Úlohou sportu je stavět mosty, nikoli zdi a přehradu mezi zeměmi. V tomto smyslu působí sport spíše nepřímo, využívá možností setkávání a spolupráce lidí bez ohledu na rasovou, náboženskou nebo politickou příslušnost a bez jakýchkoli diskriminací (Penc, 2008). Olympijská myšlenka i přes svůj nesporný společenský

a mezinárodní význam vyžaduje permanentní diskusi. Vzhledem ke svému zaměření je ale schopna ovlivňovat celou společnost. Pokud představitelé současného olympismu chtějí aby jejich filozofie zůstala stále aktuální a do budoucna potřebná, je nutné toto úsilí zaměřit hlavně do výchovné a vzdělávací oblasti. Olympismus musí být vnímán především jako výchovný systém. To je však možné jen za předpokladu, že budou naplněny vhodným obsahem a formou (Černek, 2008).

Základem v olympijské výchově je identifikace, vytváření pevného přesvědčení, postojů a hodnot k olympijským ideálům. V dosažení tohoto cíle by školy měly hrát jednu z nejdůležitějších rolí. Olympijská výchova ve škole by však neměla být omezena jen na předmět tělesné výchovy. Tématika jako je fair play, tolerance, etika v soutěžích (vítězství a porážka), antidopingová výchova a prevence atd. by měla být systematicky připomínána nejen v hodinách tělesné výchovy a ve sportovních činnostech, ale také v ostatních školních předmětech (Rychtecký, 1999). Praktická stránka olympijské výchovy se soustřeďuje na utváření vědomostí, postojů, dovedností, návyků a praktické osvojení hodnot olympismu cestou aktivní účasti ve sportu. Zvnitřnění olympijských principů a hodnot nelze nařídít ani přikázat. Musí být realizováno cestou organizace olympijského vzdělávání a v návaznosti na to úsilím o osvojení adekvátního chování a sportovního i mimosportovního jednání. Olympijská výchova usiluje o pozitivní vytváření vědomí i bytí i o harmonizaci vztahu mezi nimi (Rychecký, 2007).

Na jedné straně koncepty olympijské výchovy vždy předpokládaly a předpokládají určitý stupeň zapojení jedince (vychovávaného) do sportu. Některé z jejich základních principů, hodnot a ideálů olympismu nelze bez účasti ve sportu, bez tělesného úsilí završit a hluboce prožít. Značnou roli sehrávají i konkrétní sportovní vzory, se kterými se mladí ztotožňují. Na druhé straně však nelze olympismus a olympijskou výchovu vždy poměřovat a vyjadřovat jen účastí ve sportu (Rychtecký, Dovalil, 2004).

Atalay (2002) považuje studium olympismu za důležitý nástroj při pomoci dětem porozumět významu myšlenkám míru a fair-play. Proto by měl být olympismus zahrnut ve vzdělávacích programech a globální výchově. Järvinen (1999) také chápe olympismus jako významnou výchovnou příležitost a připomíná, že stejné hodnoty, které jsou zdůrazněny v olympijské výchově (fair play, tolerance, přátelství, mír, porozumění rozdílných národů a kultur) existují i v jiných výchovných programech.

Výchova je živým, nikdy neukončeným procesem, ve kterém se mění jak její obsah tak i její formy. Je třeba provádět systematický výzkum za přispění všech výchovných činitelů. Zejména je třeba ověřovat, jak společensko-ekonomické změny ovlivňují životní styl

mládeže, jak se utváří a přetváří její hodnotový systém, jaký je její vztah ke sportu, ke konkrétním sportovním soutěžím, včetně OH (Rychtecký, Dovalil, 2004).

Všelidské, humánní, univerzální hodnoty jež mohou být podporovány šířením olympijské myšlenky, jsou obzvláště v dnešním světě nenahraditelné a velice potřebné. Člověk dnes potřebuje k naplnění života i něco, co je vznešené, posvátné, zahlédnout i to, co se nedá vyrobit ani koupit. Autoři Heinemann (1986), Flemr, Valjent (2010), Amis (2000) se shodují, že sport je ideální činnost, jak trénovat sociální chování. Rozšířenost sportu zvláště mezi dětmi a mládeží dle autorů musí odrážet mnoho běžných norem a hodnot vyzrálé společnosti a tudíž přispívá k reprodukci příznačných společenských hodnot.

Olympijský sport s jeho specifikami a historickým poselstvím, stejně jako s nároky na základní ctnosti jako čestnost, vzájemný respekt, solidaritu atd. by měly být uplatňovány celosvětově a ve svém důsledku považovány za součást světového étosu.

Výchovu na školách je možné díky sportu doplnit o výchovu ke vzájemné úctě, toleranci a respektu pravidel. Neopomenutelný je příklad čestného jednání všech účastníků výchovy mládeže (převážně rodičů, trenérů, učitelů), jež pomáhá k cílenému rozvoji smyslu fair play právě na základě pozitivních příkladů (Hanin, 1997).

Fair play úzce souvisí s problémem hodnot. Pro vývoj sportu je primární vývoj společnosti, v ní prosazované hodnoty se promítají do všech oblastí života - kultury, společenského styku, rodin i jednotlivců a pochopitelně i do sportu (Martin, 2004). Je samozřejmé, že vlastnosti jako je fair play, respekt k ostatním se nerozvíjí automaticky při jakékoli účasti ve sportu. Naopak, pozitivní chování je třeba neustále upevňovat (Binder, 2000).

Na šíření olympijských principů a současně na koncepci olympijské výchovy mají významný vliv aktivity Mezinárodního olympijského výboru (MOV), Národních olympijských výborů (NOV), Národních olympijských akademií (NOA), s čímž souvisí jejich bezprostřední spolupráce s výchovnými a vědeckými institucemi včetně podpory olympijského výzkumu na univerzitách. V České republice je sportovní životní styl mládeže všeobecně determinován školským systémem (např. školní sportovní kluby, pravidelná tělesná výchova na škole atd.). Návštěva školy do 18, resp. 19 let, má značný vliv na životní styl mladé populace. Důležitou součástí výchovného působení školy jsou proto i mezipředmětové vztahy, ve kterých nezůstává olympijská výchova jen součástí tělesné výchovy a není jen „věcí“ učitelů tělesné výchovy. Podíl ostatních předmětů vliv olympijské výchovy umocňuje a je již v různých formách na některých školách, ve školních vzdělávacích programech aplikován (Rychtecký, 2006). Projekt disertace vychází jak z potřeb teoretického

rozvoje konceptů „Olympijské výchovy“, tak je i příspěvkem k novým principům Národní vzdělávací soustavy „Rámcových vzdělávacích programů“, které jsou již od roku 2007 na ZŠ a SŠ v České republice aplikovány. Současně vyvstala potřeba stanovení výzkumného nástroje pro hodnocení olympijských ideálů a principů u české mládeže a jejich celkové povědomí o olympijské tematice. Modifikace a redukce dotazníku „Olympic questionnaire“ (Telama et al., 2002) používaného pro účely mezinárodních komparací v mnoha evropských zemích se jevila jako nejvhodnější.

Výzkumná část

Stěžejním cílem práce byla modifikace dotazníku „Olympijské ideály a principy“, jež vznikl pro populaci mládeže v České republice v rámci mezinárodní studie v roce 1998 jako dotazník s názvem „Olympic Questionnaire“ autorů Telamy, Naula, Nupponena, Rychteckého, Vuolla¹. Současně byla cílem práce redukce tohoto dotazníku z důvodu vytvoření jeho zkrácené verze.

Dalším cílem práce bylo identifikovat a specifikovat shodné znaky i rozdíly v hodnocení olympijských principů v závislosti na věku, pohlaví a účasti ve sportu a následné porovnání získaných výsledků s uvedeným výzkumem z roku 1998.

V rámci práce byly pro splnění cílů stanoveny následující úkoly:

- Analýza získaných dat na základě distribuce původního dotazníku a jejich částečná komparace s již uskutečněným projektem.
- Modifikace a redukce indikátorů, popř. jednotlivých faktorů dotazníku (změna struktury teoretického konceptu).
- Odhad test-retestové reliability nově vytvořeného dotazníku.

Vědecké otázky

„Existují rozdíly mezi žádoucností a reálným působením olympijských ideálů a principů u mladších adolescentů (12 a 15 let)?“

„Lze redukovat položky dotazníku tak, aby byla zachována vnitřní validita jeho původní verze bez výraznější informační ztráty?“

¹ Telama, Naul, Nupponen, Rychtecký, Vuolle (2002). Physical Fitness, Sporting Lifestyles and Olympic Ideals: Cross Cultural Studies on Youth Sport in Europe.

Hypotézy

H1: Předpokládáme, že ženy budou zaujímat krajní postoje k modelům fair-play chování.

H2: Předpokládáme, že alespoň v 8 z 10 vědomostních otázek vykáže sportující mládež větší vědomosti než mládež nespportující.

H3: Předpokládáme, že mladší respondenti budou vnímat fair play pozitivněji než starší respondenti.

H4: Předpokládáme, že cíleným vyřazením některých otázek z původní verze dotazníku se nesníží jeho konstruktová validita.

Výzkumný soubor

Výběr respondentů byl prioritně orientován na mládež ve věku 12 a 15 let, vzhledem ke stanoveným cílům práce. Výzkumný soubor obsahoval celkem 597 respondentů, studentů víceletých gymnázií v Jihočeském kraji, z toho: 134 dvanáctiletých chlapců, 166 dvanáctiletých dívek, 121 patnáctiletých chlapců a 176 patnáctiletých dívek.

K rozlišení sportujících a nespportujících respondentů, dle jejich frekvence účasti ve sportu a v pohybových aktivitách, organizovanosti ve sportovních klubech a účasti v soutěžích, byla užita celoevropsky respektovaná metoda COMPASS² (Musino, 1997; Rosi-Mori, 1998) upravená pro podmínky českého sportovního prostředí (Rychtecký et al., 2000). Dle těchto kritérií byl soubor rozdělen na 313 sportujících a 284 nespportujících respondentů.

Metodika výzkumu

Záměrem práce bylo vyhodnotit, na základě původního dotazníku „Olympijské ideály a principy“ současnou situaci v dané problematice a porovnat se zjištěnými výsledky z předchozího výzkumu (Telama et al., 2002). Na podkladě získaných dat následně upravit (redukovat a modifikovat) verzi původního dotazníku pro současnou českou mládež, zejména z důvodu časové úspory při vyplňování a snazší realizace v praxi.

Z hlediska zařazení studie do vědních oborů se jedná o sociologický empirický výzkum zaměřený na populaci ve věku 12–15 let, označovanou za mladší adolescenty. Šetření bylo realizováno dotazníkovou metodou empirického výzkumu. Jednalo se o výzkum deskriptivního charakteru, kdy šlo primárně o přehled vztahu a hodnocení olympijských principů mládeží. Podle Rensona (1990) by tento výzkum nejlépe spadl do tzv. socio-

² Co-ordinated Monitoring of Participation in Sports: Koordinované monitorování účasti ve sportu.

kulturní kinantropologie. O popisný či deskriptivní výzkum jde proto, že nám dává obraz specifických podrobností situace, jevů a vztahů. Takový výzkum jevy popisuje a soustředí se hlavně na otázky kdo, jak a kolik. Podle Jeřábka (1992) deskripci používáme v situaci, kdy o zkoumaném objektu mnoho nevíme, kdy zjišťujeme buď přímo vybrané populační charakteristiky nebo shromažďujeme fakta o zkoumaném jevu. Deskriptivní výzkum může sloužit také jako podklad pro následný výzkum, v našem případě pro redukci dotazníku a jeho jednodušší (efektivnější) využití v praxi.

Výchozím materiálem pro řešení práce byl v její první části standardizovaný dotazník „*Olympic Questionnaire*“, který byl vytvořen pro účely mezinárodního projektu: „*Sportive Lifestyle, Motor Performance and Olympic Ideal of Youth in Europe*“ (Telama, Naul, Nupponen, Rycheký, Vuolle, 2002), včetně české verze pod názvem „Olympijské ideály a principy“, a verifikován pro účely národních a mezinárodních komparací.

Pro zpracování a vyhodnocení dat byly použity programy Statistica 6.1 (2001) a SPSS (SPSS Inc., 2004). Dle stanovených úkolů práce byly nejprve pro jednotlivé skupiny respondentů vypočítány základní popisné charakteristiky dat (četnosti, histogramy, frekvenční tabulky, střední hodnoty). Pro zjištění rozdílů jednotlivých skupin respondentů byla použita analýza rozptylu, dále ověřována normalita rozdělení dat (Kolmogorovo-Smirnovův test) a porovnávání skupin (Test rozdílů mezi dvěma poměry). Na podkladě získaných dat byla provedena faktorová analýza pro možnost navržení redukce jednotlivých indikátorů příslušných faktorů. Na základě faktorové analýzy byly metodou latentních společných faktorů získány faktorové zátěže jednotlivých indikátorů a porovnány s původními faktorovými zátěžemi každého indikátoru. Nová struktura vědecko-teoretického konceptu byla navržena použitím varimax rotation method (Kaiser normalization). Tří-faktorový model obsahující všechny původní otázky byl posouzen v programu Lisrel (Jöreskog and Sörbom, 2007) pro zjištění rozdílů a potvrzení vhodnosti při vyřazování jednotlivých indikátorů (otázek), současně i návrh nově vytvořené struktury, konstruktové validity a dimenzionality dotazníku, byly ověřovány s využitím získaných dat v programu Lisrel.

Z důvodu požadavku minimálního zachování stejné validity původní verze dotazníku také u redukované verze dotazníku, probíhalo vyřazování otázek na základě několika faktorů: nízká faktorová zátěž indikátoru, výsledky frekvenčních tabulek, hledisko obsahové důležitosti a v neposlední řadě srozumitelnosti pro respondenty, popř. kombinace těchto faktorů. Při redukci položek pouze na základě jejich nízké korelace k ostatním položkám (item – total correlation) lze docílit zvýšení reliability modelu na rozdíl od snížení jeho validity (Blahuš, 1985).

Pro zjištění základních vlastností nově vytvořeného dotazníku bylo provedeno pilotní šetření. Pro odhad specifické reliability jednotlivých položek dotazníku byla použita metoda stability v čase, resp. test-retest u nově vytvořeného dotazníku. V měřené populaci byla stanovena skupina respondentů z víceletého gymnázia v Jihočeském kraji odpovídajícího věku. Jednalo se o 21 chlapců a 27 dívek. Sběr dat proběhl formou supervizovaného interview pro možnost korekce a vysvětlení případných nejasností při vyplňování. V rámci distribuce redukované verze dotazníku (test-retest) byl s respondenty proveden krátký rozhovor zaměřený na obsahové pochopení jednotlivých položek a otázek v dotazníku. Vznikla tak další možnost zpřesnění dotazníku pro tuto věkovou skupinu.

Je třeba zmínit maximální možný rozsah celého dotazníku, který by měl být koncipován tak, aby jej zvládli vyplnit i nejmladší respondenti (12let – prima osmiletého gymnázia) za jednu vyučovací hodinu (45minut). Časové hledisko pro redukci a modifikaci původní verze dotazníku bylo v práci důležitým kritériem.

Výsledky

Vědomosti o olympijském hnutí

Ve vědomostních otázkách dotazníku převyšovaly soubory starších respondentů (15-ti letí) nad soubory mladších respondentů (12-ti letí) v obou skupinách pohlaví. Školní osnovy byly potvrzeny, jako jeden z informačních zdrojů o olympismu, přičemž škola je významnějším zdrojem informací zejména pro dívky. Z hlediska obsahu výuky pak všechny skupiny respondentů přiznávají větší zaměřenost na historii (antické olympijské hry) oproti současnosti (moderní olympijské hry). Mezi dalšími zdroji informací o zmíněné tématice převyšují u starších respondentů (15-ti letí) masmédiá (televize, rádia, noviny a časopisy) nad personálními zdroji (rodiče, sourozenci, trenéři apod.). U mladších respondentů (12-ti letí) naopak převyšují personální zdroje nad masmédií. Při porovnání výsledků zdrojů zisku informací o olympismu s výzkumem provedeným v roce 1998 lze konstatovat celkový vzrůst významu masmédií. Nově se vyčlenila kategorie „internet“ jako zdroj informací pro mládež, byla tedy zařazena do nové verze dotazníku.

Nejčastěji si mládež spojuje s olympijskou myšlenkou fair play, mír, mezinárodní porozumění, účast víc než vítězství, olympijské symboly nebo historické kořeny. Povědomí a všeobecná informovanost o významu olympijské myšlenky je celkově velmi nízká. Pouze 6,2% resp. 13,9% respondentů (dle věku a pohlaví) formulovalo vlastními slovy význam tohoto pojmu. Mezi nejoblíbenější a nejvíce zmiňované olympijské vítěze patřil jednoznačně Roman Šebrle (až 72,16%) a Kateřina Neumannová (50,00%). Mládež nezapomíná ani na

olympioniky a sportovní vyslance naší země let minulých, kdy Jan Železný byl oceněn 26,70% a Emil Zátopek 8,52%. Poslední dva zmiňovaní byli dle výsledků výzkumu mládeži obdivováni již v roce 1998, kdy získali 20,0% resp. 9,3%. Největším důvodem pro výběr jednotlivých olympijských vítězů byla národní hrdost (31,49%), což je podpořeno minimálním zastoupením zahraničních olympijských hvězd. V ženské kategorii se do výčtu nejoblíbenějších olympijských vítězek dostaly ze zahraničních sportovkyň Yelena Isinbayeva (2,27%) a Marion Jones (1,14%), jež byla současně označena za neoblíbeného sportovce (1,70%) z důvodu její dopingové aféry. Z celkového počtu respondentů (597) nemělo 62,81% zájem stát se olympijskými šampióny, jelikož je to spojováno s přílišným úsilím (12,56%). Ve výsledcích výzkumu z roku 1998 se více než 80% respondentů obávalo přílišného úsilí spojeného s olympijských vítězstvím. 15,91% respondentů uvedlo zaměření mimo sportovní prostředí. Největším lákadlem být olympijským šampiónem byla naopak sláva a proslulost (17,92%), což nejvíce lákalo mladší chlapce - 52,24% z nich se chtělo stát olympijskými šampióny. V roce 1998 tomu odpovídalo celých 70% této skupiny respondentů.

H2: Hypotéza předpokládala, že alespoň v 8 z 10 vědomostních otázek vykáže sportující mládež větší vědomosti než mládež nespportující. Hypotéza 2 byla zamítnuta. Nebylo statisticky prokázáno, že by alespoň v 8 z 10 vědomostních otázek vykazala sportující mládež statisticky větší vědomosti než mládež nespportující. Po zpracování dat lze konstatovat, že hypotéza o větší znalosti sportující mládeže by byla potvrzena na hladině významnosti $p < 0,01$ při snížení požadavku na 4 správně zodpovězené otázky z 10. V dalších 5 vědomostních otázkách sice převyšovala populace sportující nad nespportující, ale bez statistické významnosti. Proti hypotéze se staví pouze v otázce zaměřené historicky na datum konání prvních moderních olympijských her, kdy bylo větší procento správných odpovědí na straně nespportovců.

Přijatelnost modelů fair play chování

U preference modelů fair play chování, stejně jako v předcházejících studiích (Shields, Bredemeier, 1995; Telama et al., 2002), podporovaly fair play chování ve sportu dívky více než chlapci. U starších respondentů se projevilo významně ($p < 0,05$) pozitivnější vnímání modelů fair play chování u dívek než u chlapců. Starší chlapci naopak vyjádřili významně ($p < 0,001$) větší toleranci k násilí ve sportu oproti dívkám. Na jedné straně vyjádřená podpora fair play (čestnosti) od všech skupin respondentů byla v jistém rozporu se zjištěnou podporou tolerance k násilí na straně druhé. Současně s výsledky, jež nám poskytly obraz žádoucnosti jednoho ze základních olympijských principů „fair play“, lze konstatovat vysoké morální

smýšlení oproti více pragmatickému způsobu chování. Hodnocení fair play v této studii poukazuje na nesoulad mezi morálními požadavky, jež respondenti vykazali, a zjištěnými tendencemi k násilí. Za jednu z možných příčin tohoto stavu lze považovat i nízké morální hodnoty, jež jsou v rámci zpráv ze sportovního prostředí velmi často respondentům předkládány masmédií.

H1: Hypotéza předpokládala, že dívky budou zaujímat krajní postoje k otázkám fair play. Hypotéza 1 byla potvrzena. Se statistickou významností ($p < 0,05-0,001$) byla prokázána vyhraněnost názorů a zaujímání krajních postojů dívek k modelům fair play chování ve sportu. Ve všech 10 tvrzeních, zaměřených na „preferenci fair play“ a „toleranci k násilí“ ve sportu se u souboru dívek (bez rozlišení věku) potvrdila tendence k modelům fair play chování zaujímat krajní (vyhraněné) postoje (absolutní souhlas, či absolutní nesouhlas s daným tvrzením).

H3: Hypotéza předpokládala, že mladší respondenti budou vnímat fair play pozitivněji než starší respondenti. Hypotéza 3 byla potvrzena. Na základě výsledků lze se statistickou významností ($p < 0,05$) potvrdit skutečnost, že mladší respondenti (bez ohledu na pohlaví) vyjádřili pozitivnější vnímání a preferenci fair play. Tuto teorii ještě podpořily výsledky preference násilí, jež byla se statistickou významností ($p < 0,05$) pozitivněji přijímána staršími respondenty.

Olympijské ideály a principy

V rámci práce byla zjišťována žádoucnost a reálné působení 52 olympijských ideálů a principů (zvolených již pro výzkum v roce 1998 na základě Olympijské charty). Mezi žádoucností a realitou byly zjištěny rozdíly, u všech položek byla respondenty vyjádřena větší žádoucnost než důvěra k jejich reálnému působení. Respondenti bezpečně rozeznali principy a ideály, které jsou potřebné a žádoucí. U žádoucích principů byly nejčastěji uváděny: soutěživost, tělesná zdatnost, vzájemné uznání, spolupráce, mír, čestnost, radost z úsilí. Pravdou je, že mezi skutečností a ideály vždy panují rozdíly. Ideál je charakterizovaný svou nedosažitelností, o který je ale třeba usilovat a následovat. Jelikož se i zde jedná o olympijské „ideály“, jež jsou v mnohých případech ideály celosvětovými, přesahující hranice sportovního prostředí, samotné vyjádření jejich žádoucnosti je vyjádřením úsilí o jejich realizaci a promítnutí „ideálního světa“ do toho „reálného“. Mezi reálně působícími principy byla nejčastěji uvedena např. soutěživost, úspěch a tělesná zdatnost.

Změna vnímání a hodnocení žádoucnosti jednotlivých olympijských ideálů a principů byla posouzena z hlediska času, porovnáním četností vyjádření respondentů k jednotlivým

položkám v rámci výzkumu v roce 1998 (n=439) a 2008 (n=597). Největší rozdíl byl patrný u položky „krása“, kterou respondenti vnímali daleko méně (-30,4% oproti roku 1998) jako žádoucí, a jež by dle jejich názoru měla být olympijským hnutím podporována a zdokonalována. Další položka, jež byla méně žádoucí oproti srovnávanému výzkumu byla „popularita“ (-17,1%), „svoboda“(-10,3%), namyšlenost a pýcha (-12,5%), nacionalismus (-10,9%), vítězství za každou cenu (-15,8%), amatérismus (-18,5%). Olympijské ideály a principy, ke kterým respondenti vyjádřili, ve srovnání s výzkumem 1998 naopak větší žádoucnost o jejich podporu olympijským hnutím, byla například „skromnost“ (+13,0%), „úspěch“ (+10,2%), „vynaložení maximálního úsilí“ (+4,4%) aj.

Pro znázornění výsledků rozdílu žádoucnosti a reálného působení v současném sportu byly vybrány 4 olympijské principy „radost z úsilí“, „mír“, „solidarita“ a „fair play“ (viz. tabulka 1). Chlapci i dívky v obou věkových skupinách vyjádřili žádoucnost olympijského principu „radost z úsilí“ (všechny kategorie 91% a více) ačkoli s jeho reálným působením v olympijském hnutí byli výrazně opatrnější (52,9%-78,2%). Současně shledávají velice žádoucí olympijský ideál „míru“ (až 98,4% u mladších chlapců). S jeho reálným působením se neztotožňují převážně starší chlapci (68,2%). Výrazný je rozdíl mezi žádoucností a reálným působením jako olympijského ideálu u „solidarity“. 88,2%-94,9% respondentů ho označili jako žádoucí, avšak v případě starších dívek pouze 45,7% jako reálně působící. Jako žádoucí olympijský ideál označili respondenti také „fair play“ (až 91,8% u starších chlapců), přičemž jeho existenci si s olympijským hnutím příliš nespojují. Převážně skeptičtí vůči reálnému působení „fair play“ byli 15-ti letí chlapci (49,4%).

Tabulka 1: Žádoucnost a reálné působení 4 olympijských principů dle věku a pohlaví respondentů (v %)

Kategorie/ Olympijské principy	12-ti letí chlapci (n=134)	12-ti leté dívky (n=166)	15-ti letí chlapci (n=121)	15-ti leté dívky (n=176)
Radost z úsilí				
Žádoucnost	97,4	94,8	92,3	91,0
Reálné působení	65,8	74,6	52,9	78,2
Mír				
Žádoucnost	98,4	96,5	91,4	93,2
Reálné působení	74,8	81,0	68,2	71,6
Solidarita				
Žádoucnost	92,2	88,2	94,9	89,4
Reálné působení	65,8	67,1	59,5	45,7
Fair play				
Žádoucnost	87,2	89,6	91,8	86,2
Reálné působení	83,8	78,7	49,4	53,9

Vyhodnocení redukováného dotazníku

Na základě faktorové analýzy byl z původního čtyř faktorového modelu faktoru „Olympijské ideály a principy“ vytvořen tří faktorový model, který objasňuje 43,6% společného rozptylu. Na místo původních 52 olympijských principů a ideálů je v nové verzi dotazníku tento faktor zastoupen 36 indikátory přiřazených do třech subfaktorů: „*Hodnoty olympismu*“ (14 indikátorů), „*Profit ze sportovní kariéry*“ (9 indikátorů) a „*Humánní hodnoty*“ (13 indikátorů), které nahradily původní „Hodnoty olympismu“, „Společenská ctnost olympismu“, „Individuální snaha po dokonalosti“ a „Profit ze sportovní kariéry“. Při změně struktury dotazníku došlo u 43 indikátorů ke zvýšení faktorových zátěží průměrně o +.25 (celkem +10,89), celkem při změně struktury a snížení počtu subfaktorů došlo ke zvýšení faktorových zátěží jednotlivých indikátorů o +10,86 (tj. 61,6%), což potvrdilo vhodnější rozdělení u tří faktorové struktury na získaných datech.

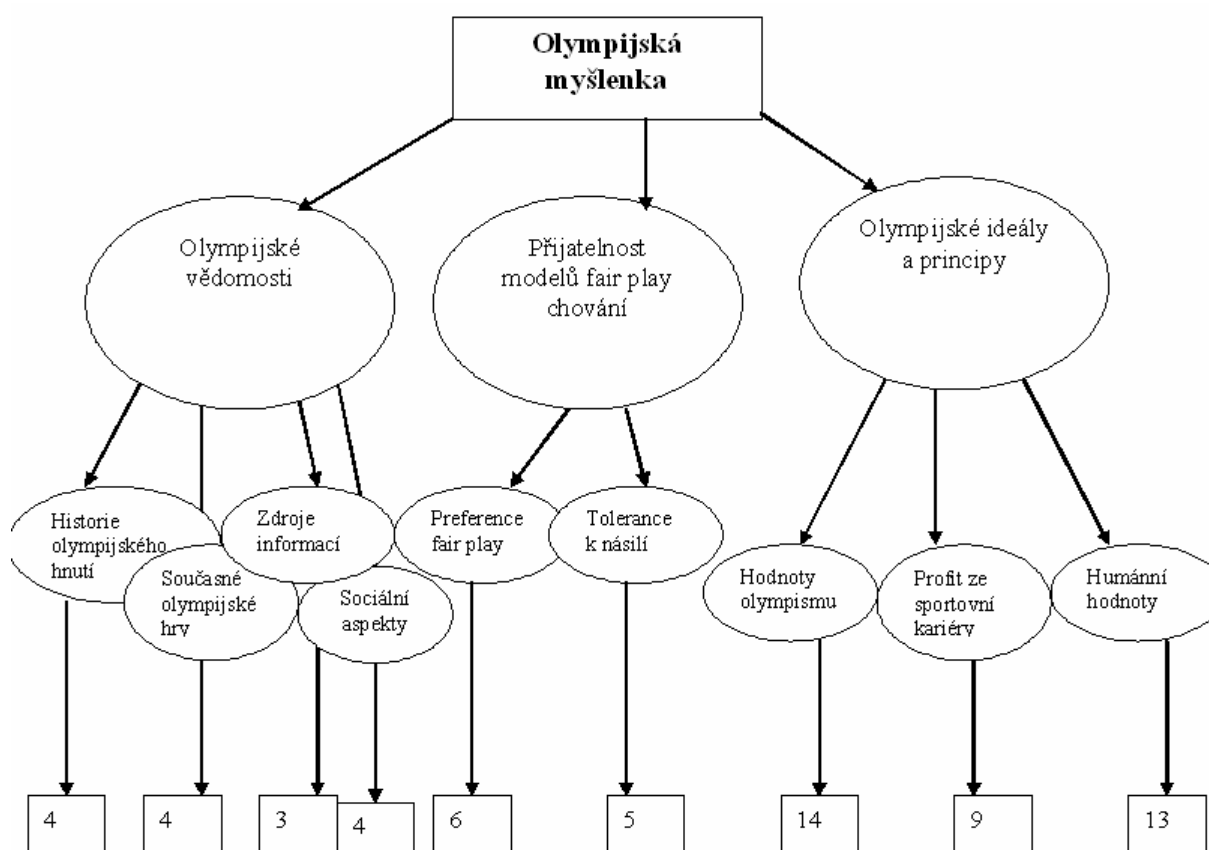
Faktorové zátěže 36 indikátorů faktoru „Olympijské ideály a principy“ ve třech subfaktorech se po redukcí zvýšily u 17 indikátorů v průměru o +.02. U 8 indikátorů se jejich faktorové zátěže po redukcí snížily, průměrně o -.02. 11 indikátorů vykazalo stejnou faktorovou zátěž před redukcí jako po redukcí. Celkově se faktorové zátěže indikátorů, jež po redukcí zůstaly součástí struktury dotazníku, zvýšily o +.22. Tento fakt vykazuje o zlepšení vnitřní, faktorové validity dotazníku po jeho redukcí.

Faktorové zátěže jednotlivých indikátorů faktoru „Přijatelnost modelů fair play chování“ (10-ti různých tvrzení) se v redukované verzi dotazníku zvýšily u 6-ti indikátorů průměrně o +.14 (celkem +.87). Faktorové zátěže 4 indikátorů dostaly zhoršení průměrně o -.11. Celkem se faktorové zátěže zvýšily o +.43.

H4: Hypotéza 4 předpokládala, že cíleným vyřazením některých indikátorů z původní verze dotazníku se nesníží jeho konstruktová validita. Na základě provedení faktorové analýzy a porovnání údajů faktorových zátěží jednotlivých indikátorů faktorů „Olympijské ideály a principy“ a „Přijatelnost fair play“ byla hypotéza potvrzena. U obou těchto faktorů se konstruktová validita po redukcí indikátorů nesnížila.

Struktura faktoru „Olympijské vědomosti“ zůstala po redukcí (z 24 na 15) a modifikaci některých indikátorů nezměněna. Tento faktor dále zahrnuje otázky týkající se historie i současnosti olympijského hnutí, významu olympijských symbolů a zdrojů těchto informací. Vynechány byly položky zaměřené na paralympijské hry. Modifikací otázek týkajících se oblíbenosti olympijských vítězů (mužů i žen) došlo k částečné redukcí počtu položených otázek.

Obrázek 1: Strukturová analýza vědecko-teoretického konceptu dotazníku po redukcí a modifikaci

Na základě šetření test-retest pro faktory hodnocené ordinální stupnicí (Kendallův koeficient korelace tau na hladině významnosti $p < 0,05$) lze konstatovat středně vysokou závislost mezi výsledky testu a retestu a stabilitu tohoto modelu. Reliabilita jednotlivých položek byla nejnižší u faktoru „Přijatelnost modelů fair play chování“, korelační koeficienty se pohybovaly v rozmezí 0,57 - 0,79. Korelační koeficienty faktoru „Olympijské ideály a principy“ se pohybovaly v rozmezí 0,66 – 0,82 u subfaktoru „Hodnoty olympismu“, 0,65 – 0,83 u subfaktoru „Profit ze sportovní kariéry“ a 0,66 – 0,85 u subfaktoru „Humánní hodnoty“.

Redukcí a modifikací dotazníku „Olympijské ideály a principy“ došlo ke zkrácení potřebného času pro vyplnění v průměru o 12 minut (29,26%). To dává předpoklad splnění požadavku na možnost vhodné administrace dotazníku respondentům tohoto věku na školách, při respektování časového prostoru vymezeným délkou jedné vyučovací hodiny (45 minut) včetně potřebného času na úvodní představení dotazníku respondentům.

Závěr

Aktuálním výsledkem práce byl modifikovaný a redukovaný dotazník pro českou mládežnickou populaci ve věku 12-15 let. Nová verze dotazníku „Olympijské ideály a principy“ by měla přispět ke snadnějšímu a efektivnějšímu získávání informací od české populace v oblasti olympismu.

Při zachování vnitřní validity a reliability dotazníku došlo k jeho redukci, modifikaci a celkové modernizaci a aktualizaci. Menší časová náročnost při vyplňování dotazníku vytváří předpoklad vyšší atraktivity nové verze dotazníku. Zkrácením dotazníku se předchází „slepému“ vyplňování, ztrátě koncentrace a neochotě respondentů vyplnit jej celý, k čemuž může docházet v případě příliš dlouhých verzí dotazníků a časovému omezení při administraci.

Již při pouhém výčtu hodnot spojovaných s olympismem je evidentní, že nelze vymezit ucelené pojetí, vyprofilovaný význam či jednotný smysl olympismu. Olympismus je mnohoznačným symbolem, který může být někdy různorodě (často i protikladně) interpretován. Proto je velmi důležité pro mládež tohoto věku zvolit pojmy jasné, jednoduše uchopitelné, s jednotným a nezaměnitelným významem a s případným doplněním míněného významu.

Vědomostní úroveň mladé generace o olympijském hnutí, olympijské myšlence a jejich hodnocení olympijských ideálů a principů byla obsahem této práce, přičemž již samotné vyplňování dotazníků respondenty je možné považovat za formu šíření olympijské myšlenky, což se stalo cenným přínosem této práce.

Vybraný seznam použité literatury

ANDREWS, D.L, MASON, D.S., SILK, M.L. (2005). *Qualitative methods in sports studies*. Berg Publishers.

ATALAY, M. (2005). The Importance of Olympic Education to Promote the Ideas of Olympism. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 76(1), 103.

AUSTRALIAN OLYMPIC COMMITTEE (1995). *The Olympic education kit*. Sydney: AOC.

BERNARD, H. R. (2000). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Newbury Park, CA: Sage.

BINDER, D. (2000). *Be a Champion in Life! An international teacher's resource book for schools*. Athens: FOSE.

BINDER, D. et al. (2007). *Teaching Values: An Olympic Education Toolkit*. Lausanne: IOC.

BLAHUŠ, P. (1996). *K systémovému pojetí statistických metod v metodologii empirického výzkumu chování*. Praha: Karolinum.

- BOAVENTURA, J. (1991). *Ethics in sport and young people*, Draft Code of Ethics, Meeting of the Bureau, Strasbourg, DS-SR (91) 170r. French, 1-5.
- BROWNLEE, H. (2001). *Sharing the Spirit: The Involvement of School Students in the 2000 Olympic and Paralympic Games*, Sydney. NSW: Department of Education and Training.
- BURNS, R.D. (2001). *Olympism: A Basic Guide to the History, Ideals & Sports of the Olympic Movement*. Pennsylvania: Griffin Publishing.
- CAKIRPALOGLU, P. (2004). *Psychologie hodnot*. Olomouc: Votobia.
- COUBERTIN, P. (1977). *Olympijské paměti*. Praha: Olympia.
- DAVIS, B., ROSCOE, J., ROSCOE, D. et al. (2004). *Physical Education and the study of Sport*. London: Elsevier Mosby.
- DIGEL, H. (2007). *On ethics, globalization, peace and Olympism*. Köln: Tübingen.
- DOVALIL, J. et al. (2004). *Olympismus*. Praha: Olympia.
- ERIKSON, E.H. (2002). *Dětství a společnost*. Praha: Argo.
- FERJENČÍK, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.
- FISHBEIN, M., AJZEN, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior. An introduction to theory and research*. Reading Mass: Addison-Wesley.
- GAVORA, P. (2000). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.
- GEORGIADIS, K. (2003). *Olympic Revival. The Revival of the Olympic Games in Modern Times*. Athens, 2003.
- GESWELL, J.W. (2005). *Educational Research: planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. New Persey: Pearson Prentice Hall.
- GRÁC, J. (1979). *Pohľady do psychológie hodnotovej orientácie mládeže*. Bratislava: SPN.
- HENDL, J. (2004). *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál.
- HEWSTONE, M. (2006). *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál.
- HAYESOVÁ (1998). *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál.
- HRONIS, M. (2004). *Olympic Games 28 Centuries History – Athletics – Civilisation*. Athens: Lambropoulos – Special Publications.
- CHRÁSTKA, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada.
- INTERNATIONAL OLYMPIC COMMITTEE (1995). *Keep the spirit alive. You and the Olympic Games*. Lausanne: IOC.
- JANSA, P., KOCOUREK, J., VOTRUBA, J. et al. (2005). *Sport a pohybové aktivity v životě české populace*. Praha: UK FTVS.
- JEŘÁBEK, H. (1992). *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum.
- KERLINGER, F.N., (1972). *Základy výzkumu chování*. Praha: Academia.
- KERLINGER, F.N., LEE, H.B. (2000). *Foundations of behavioral research*. Harcourt College Publishers.
- KOHOUTEK, R. (2002). *Základy užití psychologie*. Brno: CERM.
- KOLEKTIV (1999). *Český olympismus - 100 let*. Praha: Olympia.

- KON, S. I. (1986). *Kapitoly z psychologie dospívání*. Praha: SPN.
- KÖSSL, J. (1977). *Dějiny československého olympijského hnutí*. Praha: Olympia.
- KREJČOVÁ, E. (2005). *Základy sociální psychologie*. Ostrava: Pedagogická fakulta.
- KRISTY, D. (1995). *Coubertin's Olympic: how the Games began*. Minneapolis: Lerner Publications Company.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
- LEE, M. (1999). *Coaching Children in Sport*. London, New York: E & FN Spon.
- MACEK, P. (2003). *Adolescence*. Praha: Portál.
- MARTIN, D. (2004). *Fair play*. New York: Berkley Sensation.
- MIKŠÍK, O. (2001). *Psychologická charakteristika osobnosti*. Praha: Karolinum.
- NAKONEČNÝ, M. (1995). *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia.
- NARDI, P. M. (2003). *Doing survey research: a guide to quantitative methods*. New York: Allyn & Bacon.
- NAUL, R. (2009). Olympic Pedagogy as a Theory of Development of Ethical and Humanistic Values in Education. In *9th International Session for Directors of National Olympic Academies*. Olympia: IOA, 27-40.
- NAUL, R. (2008). *Olympic Education*. Oxford: Meyer & Meyer Sport.
- OLYMPIJSKÁ CHARTA (2007). [online] dostupné z: http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_122.pdf [cit. 2008-06-28].
- PELIKÁN, J. (2004). *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha : Karolinum.
- ROKEACH, M. et al. (2004). *Understanding of human values*. New York: Free Press.
- ROWLEY, S. (1986). The role of the parent in youth sports. *The Growing Child in Competitive Sport*. London: Hoddon and Stoughton, 92-99.
- RYCHTECKÝ, A. (2006). *Monitorování účasti mládeže ve sportu a pohybové aktivitě v České republice*. Praha: UK FTVS.
- RYCHTECKÝ, A. et al. (2000). *Monitorování účasti ve sportu a pohybové aktivitě v České republice a v evropských zemích*. Grantový projekt MŠMT, závěrečná zpráva. Praha: MŠMT.
- ŘEHAN, V., ČAKIRPALOGLU, P. (2000). Sociální status a hodnotová orientace mladé generace. *Československá psychologie*, 44 (3), 202-215.
- SIMON, R.L. (2004). *Fair play: The Ethics of Sport*. CO: Westview Press.
- SKALKOVÁ, J. (1983). *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: SPN.
- SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. (2009). *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum.
- SZYMICZEK, O. (1992). *History of Physical Education*. Beran, A.Campus Copies.
- TELAMA, R., NAUL, R., NUPPONEN, H., RYCHTECKÝ, A., VUOLLE, P. (2002). *Physical Fitness, Sporting Lifestyle and Olympic Ideals: Cross-Cultural Studies on Youth Sport in Europe*. Schorndorf: Verlag Hofmann: ICSSPE: Sport science studies.
- ZAMAROVSKÝ, V. (2003). *Vzkříšení Olympie*. Bratislava: Erika.